

**ივანე ჯავახიშვილის ღვაწლი საქართველოს
ეკლესიის ავტოკეფალურ უფლებათა
განხორციელების საქმეში (1917 წ.)**

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ რუსეთის ხელი-სუფლების სათავეში მოსული დროებითი მთავრობა აგრძელებდა „ერთიანი და განუყოფელი რუსეთის“ ცარიზმისდროინდელი დოქტრინის დაცვას [1, 61], საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის საკითხს პოლიტიკური კუთხით განიხილავდა და ცდილობდა, მისი სამართლიანი მოთხოვნები მხოლოდ იმდენად დაექმაცოფილებინა, რომ სახელმწიფოში დემოკრატიული უფლებების განხორციელების განწყობა შექმნილიყო, რუსეთის ერთიანობას კი საფრთხე არ დამუქრებოდა.

ქართველი ავტოკეფალისტები აცნობიერებდნენ ვითარების სირთულეს და ყოველ ღონეს ხმარობდნენ ეკლესიის უფლებათა სრულად აღდგენისათვის მიელწიათ. დასახული მიზნის განხორციელებაში გარდა სასულიერო პირებისა მონაწილეობდნენ საერონიც. მათ შორის აღსანიშნავია: ალექსანდრე ცაგარელის, ივანე ჯავახიშვილის, ზურაბ ავალიშვილის, ნიკო მარის, იპოლიტე ვართაგავას, ვასილ ბარნოვის, დავით ნახუცრიშვილის, პეტრე ბარათაშვილის, პეტრე კიზირიას, სოლომონ ახვლედიანის, სოფრომ მგალობლიშვილის, მიხეილ მაჩაბელის, გრიგოლ და იოსებ ყიფშიძეების, ექვთიმე თაყაიშვილის, სარგის კაკაბაძის, პავლე ინგოროყვას, გრიგოლ რცხილაძის, ივანე ზურაბიშვილის, ნინო გელოვანის და სხვათა მოღვაწეობა.

ივანე ჯავახიშვილის ღვაწლი ეკლესიის ავტოკეფალიის ფაქტობრივად განხორციელების საქმეში სამეცნიერო ლიტერატურაში სრულად არ არის ასახული. სერგო ჯორბენაძეს მოაქვს ივანე ჯავახიშვილის მიერ პეტროგრადიდან კიტა აბაშიძისათვის გამოგზავნილი წერილი, რომელშიც საუბარია ივანე ჯავახიშვილისა და ზურაბ ავალიშვილის ობერ-პროკურორთან ვიზიტის შესახებ [2, 185]. კიტა აბაშიძისათვის გამოგზავნილ წერილებზე მიუთითებს ოთარ ჯანელიძეც [3, 16]. გურამ ყორანაშვილი წერს, რომ 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის

აღდგენაში „თავისი წვლილი შეიტანა ივანე ჯავახიშვილმაც, რომელსაც რუსეთის იმპერიის დედაქალაქში ცხოვრების გამო გარკვეული შესაძლებლობები გააჩნდა“ [4, 36]. ჩვენ ამჯერად დიდი მეცნიერის მოღვაწეობის ამ მხარეს უფრო დანვრილებით, ახალ წყაროებზე დაყრდნობით განვიხილავთ.

1917 წლის თებერვლის რევოლუციამ ივანე ჯავახიშვილს პეტროგრადში მოუსწრო და სამშობლოს პოლიტიკური განახლების იმედი გაუძლიერა. 1917 წლის 11 მარტს კიტა აბაშიძისათვის გამოგზავნილ წერილში იგი საქართველოს ავტონომიის საკითხში პოლიტიკურ პარტიათა შორის შეთანხმების სურვილს გამოთქვამდა და იქვე მიუთითებდა: „მე მგონია, ჩვენს სამღვდელოებას და მრევლს შეუძლიანთ საეკლესიო კრება მოიწვიონ და საქართველოს ეკლესიის თვითმწყობა აღადგინონ, აირჩიონ კათოლიკოზი და ეს მთავრობასა და ღვოვს აცნობონ“ [5, 2; 3, 16].

ქართველმა ავტოკეფალისტებმა (აღნიშნული წერილისაგან დამოუკიდებლად) მართლაც სწორად შეაფასეს რევოლუციის შემდეგ ქვეყანაში შექმნილი ვითარება და 12 (25) მარტს ეკლესიის ავტოკეფალია აღდგენილად გამოაცხადეს. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ აირჩიეს გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსი ლეონიდი (ოქროპირიძე). იმავე დღეს შეიქმნა ეკლესიის დროებითი მმართველობა და დაიწყო ავტოკეფალურ უფლებათა ფაქტობრივად განხორციელების ურთულესი ეტაპი.

საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობის სხდომის ოქმებიდან დასტურდება ნდობა, იმედი და დიდი პატივისცემა პროფესორ ივანე ჯავახიშვილისადმი. მმართველობის წევრებმა მუშაობის დასწყისშივე (20 მარტის სხდომა) მიიღეს გადაწყვეტილება, ეკლესიასთან დაკავშირებით არსებული ვითარება პეტროგრადში მყოფი მამულიშვილებისათვის: ალექსანდრე ცაგარელის, ზურაბ ავალიშვილისა და ივანე ჯავახიშვილისათვის გაეცნოთ [6, 15].

ეკლესიის დროებითმა მმართველობამ ივანე ჯავახიშვილის სახელზე გაგზავნა დეპეშა და სთხოვა, იქაურ ქართველებს სინოდთან ურთიერთობისას დროებით მმართველობასთან შეუთანხმებლად გადაწყვეტილებები არ მიეღოთ. თუმცა, დეპეშა დანიშნულ მისამართზე ძალიან დიდი დაგვიანებით (14 აპრილს) მისულა, მაშინ, როცა ივანე ჯავახიშვილი უკვე სამშობლოში იმყოფებოდა. მას დეპეშის შინაარსი აკაკი შანიძემ წერილით შეატყობინა [7, 1].

ჯერ კიდევ პეტროგრადში მყოფი ივანე ჯავახიშვილისათვის ეკლესიის მდგომარეობა ყოველდღიური ზრუნვის საგანს რომ შეადგენდა, ჩანს მის არქივში დაცული მიმოწერიდან. 23 მარტის წერი-

ლით იგი კიტა აბაშიძეს მოუწოდებდა, ეკლესიის საკითხში წინდახედულება გამოეჩინათ: „ეცადეთ ეს მაინც კარგად მოაგვაროდ, თორემ როგორც ვატიყობ თანდათან რუსულ საზოგადოებაში ისეთი რეაქცია იკიდება ფეხს არარუს ერთადმი, რომ პოლიტიკურ უფლებების აღდგენისათვის მეტად დიდი ბრძოლა დაგვჭირდება და ისიც ვინ იცის, მივიღებთ რამეს თუ არა?“ [8, 2]. ამავე დროს აღნიშნავდა, რომ დროებითი მთავრობა საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის შესახებ იზიარებდა იურიდიული კომისიის დასკვნას. ეს დასკვნა იმდენად აუფერულებდა 12 მარტის აქტს, რომ მის მიღებაზე საქართველოს საეკლესიო საქმეთა გადამწყვეტ კომისრად დროებითი მთავრობის მიერ დანიშნულ ვლადიმერ ნიკოლოზის ძე ბენეშევიჩსაც უარი უთქვამს. ამ უკანასკნელს ნიკო მართან ერთად მონაწილეობა მიუღია საეკლესიო სამართლის მეცნიერთა ჯგუფის მიერ ახალი დებულების შემუშავებაში. ივანე ჯავახიშვილის თქმით, არც ეს დებულება იყო „მთლად დამაკმაყოფილებელი, მაგრამ საქმე მთლად ილუპებოდა და ისევ ესა სჯობდა“. 22 მარტს ივანე ჯავახიშვილსა და ზურაბ ავალიშვილს ობერ-პროკურორ ვლადიმერ ლვოვთან საათნახევრის განმავლობაში ჰქონიათ კამათი, ძლივს დაურწმუნებიათ იგი, უარეყო იურიდიული კომისიის აზრი და მიეღო მარისა და ბენეშევიჩის მონაწილეობით შემუშავებული დებულება [8, 1; 2, 185].

ივანე ჯავახიშვილი ზუსტად მიუთითებდა იმ ნაკლს, რომელიც საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღიარების 27 მარტის აქტს ჰქონდა: რუსები და სხვა არაქართველი მართლმადიდებლები რუსეთის ეკლესიის დაქვემდებარებაში უნდა დარჩენილიყვნენ; რუსთა მთავარეპისკოპოსის საჯდომად თბილისი ცხადდებოდა. ობერ-პროკურორ ლვოვის მინიშნებაში, რომ არაქართველებში ნაგულისხმევი არიან მხოლოდ ბერძნები და აისორები ივანე ჯავახიშვილს ეჭვი ეპარებოდა. ვაი, თუ მათ შორის აფხაზები და ოსებიც მოათავსონო – წუხდა მეცნიერი [8, 2].

ეკლესიის დროებითი მმართველობის სხდომის ოქმებიდან ირკვევა, რომ ივანე ჯავახიშვილი ლვოვთან საუბრისას შეხებია საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის სამყოფად თბილისის აღიარების საკითხს. როგორც ჩანს, მეცნიერი დარწმუნდა, რომ ობერ-პროკურორი დათმობაზე არ წავიდოდა: მართალია, ჩვენი კათოლიკოსი ყოველთვის მცხეთაში იჯდა, მაგრამ ცუდია, რომ ჩვენ თბილელი ველარ გვეყოლება – ასეთი იყო მისი დასკვნა [6, 77].

ივანე ჯავახიშვილი მიუთითებდა, რომ ამ უკანასკნელ პუნქტთან დაკავშირებით პროტესტი არქიმანდრიტ ამბროსისაც გა-

ნუცხადებია, მაგრამ უშედეგოდ [8, 2]. (არქიმანდრიტი ამბროსი (ხელაია) ამ დროს რუსეთში იმყოფებოდა და დროებითი მთავრობის გადანაცვტილება მან თბილისში მყოფ ავტოკეფალისტებთან შედარებით რამდენიმე დღით ადრე შეიტყო).

კათოლიკოს-პატრიარქის ტიტულატურაში წოდება „თბილელის“ არსებობა საქართველოს დედაქალაქად თბილისის აღიარების მანიშნებელი იქნებოდა. საკითხი პოლიტიკურ დამოუკიდებლობასთან იყო გადაჯაჭვული, ამიტომ დროებით მთავრობასა და უნ. სინოდს ამის დაშვება არ სურდათ.

კიდევ ერთი საკითხი, რომლის შესახებაც ივანე ჯავახიშვილი ობერ-პროკურორ ლვოვს ესაუბრა, იყო ქართველ ავტოკეფალისტთა მიერ რუსეთის სინოდში დეპუტაციის გაგზავნის საკითხი.

მამულიშვილს საკმაოდ მტკიცე პოზიცია დაუკავებია და ობერ-პროკურორისათვის განუცხადებია: „არავითარი საქმე სინოდთან ქართველ სამღვდელოებას არა აქვს და ამისთვის იგი არც დეპუტაციას გამოგზავნისო“.

ივანე ჯავახიშვილის თქმით, საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის საკითხს ლვოვთან შედარებით გაცილებით უფრო გაგებით ეკიდებოდა მისი თანაშემწე ა. ვ. კარტაშოვი. დროებითი მმართველობის სხდომაზე მეცნიერმა აღნიშნა, რომ კარტაშოვს დეპუტაციის გაგზავნასთან დაკავშირებით ივანე ჯავახიშვილის აზრი გაუზიარებია. მას განუცხადებია: „რუსის ეკლესია მოვალეა ბოდიში მოიხადოს საქართველოს ეკლესიის წინაშე და ნუთუ ეხლა ჩვენვე უნდა ვურჩევდეთ, რომ სინოდში დეპუტაცია გამოგზავნონო?“ [6, 77].

სინოდთან შესარიგებლად დეპუტაციის გაგზავნა კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრეს – ეპისკოპოს ლეონიდს ურჩია კომისარმა ბენეშევიჩმა. პასუხი ამ შემთხვევაშიც მტკიცე იყო: „დროებითი მმართველობა არასოდეს სინოდს დეპუტაციას არ გაუგზავნისო“ [6, 87].

დროებითმა მთავრობამ საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღიარების 27 მარტის აქტით საეკლესიო საკითხის გადანაცვტას საფუძვლად პოლიტიკური მოსაზრება დაუდო. საკათოლიკოსოს იურისდიქციის გავრცელების არე ტერიტორიული საზღვრებით არ შემოფარგლა, რათა ეკლესიის ავტოკეფალია ქვეყნის დამოუკიდებლობისაკენ გადადგმული ნაბიჯი არ გამხდარიყო. შედეგად საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია ეროვნული ნიშნით დაიყო, რაც საეკლესიო კანონებს ეწინააღმდეგებოდა და ეკლესიის უფლებათა შეზღუდვას წარმოადგენდა.

დროებითი მმართველობის წევრებისათვის აქტიდან გამომდინარე, გაურკვეველი რჩებოდა, ეკლესიის საკითხის სრულად გადაწყვეტამდე ვის უნდა ემართა ეკლესია: ახლადარჩეულ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრესა და ეკლესიის დროებით მმართველობას თუ ყოფილ ეგზარქოს პლატონს (1915-1917). ეკლესიის სფეროში რუს-ქართველთა უფლებებისა და ქონების გაყოფისათვის აუცილებელი გახდა პეტროგრადიდან კომისარ ვლადიმერ ნიკოლოზის ძე ბენეშევიჩის ჩამოსვლის დაჩქარება. ავტოკეფალისტები იმედოვნებდნენ, რომ ალექსანდრე ცაგარელი, ზურაბ ავალიშვილი და ივანე ჯავახიშვილი ზემოაღნიშნულ საკითხთა გადაწყვეტისათვის ნიადაგის შემზადებაზე იზრუნებდნენ [6, 43].

ავტოკეფალისტებისა და ივანე ჯავახიშვილის ეჭვი გამართლდა, 27 მარტის აქტის გამოცხადების შემდეგ ცნობილი გახდა, რომ დროებითი მთავრობა რუსეთის ეკლესიის დაქვემდებარებაში მოიაზრებდა აფხაზებსა და ოსებს. დროებითმა მმართველობამ გადაწყვიტა, საქართველოს ეკლესიისადმი მათი დამოკიდებულების შესატყობად მოლაპარაკებები გაემართა. დაადგინა აგრეთვე, ყოველი ღონისძიება ეხმარა ტერიტორიული ავტოკეფალიის დასაცავად, კათოლიკოს-პატრიარქის საჯდომად თბილისის შესანარჩუნებლად [6, 45].

კომისარ ბენეშევიჩის თბილისში ჩამოსვლის (აპრილის დასაწყისი) შემდეგ განვითარებულმა მოვლენებმა ცხადყო, რომ ტერიტორიული ავტოკეფალიის დასაცავად საქართველოს ეკლესიის დროებით მმართველობას ძალა არ შესწევდა. წარმატებით დაწყებული საქმე სრული მარცხით რომ არ დამთავრებულიყო, არჩიეს, მიეღოთ (თუმცა იძულებით) ეროვნული ავტოკეფალია [6, 75].

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ ივანე ჯავახიშვილის აზრი ბენეშევიჩის შესახებ: „ბენეშევიჩი კარგი კაცია, ჩვენ თანაგვიგრძნობს... უნდა კარგა დაუხვედეს ქართველი სამღვდელოება და საზოგადოება“. პეტროგრადში ობერ-პროკურორთან მოლაპარაკებისას მიღებული შედეგების გაუმჯობესების იმედს ივანე ჯავახიშვილი ბენეშევიჩთან ქართველი სამღვდელოების შეთანხმებაზე ამყარებდა [8, 2]. ბენეშევიჩის მიმართ ასეთივე განწყობა ჰქონდა ნიკო მარსაც – ახასიათებდა მას როგორც „საუკეთესო კანონისტს და კარგი მიმართულების ადამიანს“ [6, 162]. მაგრამ კომისარმა ბენეშევიჩმა ქართველ მეცნიერთა იმედები ვერ გაამართლა.

ივანე ჯავახიშვილს საქართველოში ჩამოსვლის (აპრილის დასაწყისი) შემდეგ ეკლესიის უფლებათა დასაცავად ბენეშევიჩთან

დაპირისპირებაც კი მოუხდა. საეკლესიო საქმეთა გადამწყვეტმა კომისარმა 19 აპრილს ეპისკოპოს ლეონიდს განუცხადა, რომ წამოჭრილ საკითხებზე პასუხის გაცემა არ შეუძლია და პეტროგრადში მიემგზავრება.

ავტოკეფალისტები მის განცხადებას დიდი უკმაყოფილებით შეხვდნენ. გამოითქვა აზრი, რომ მისთვის სრული უნდობლობა გამოეცხადებინათ და ყოველგვარი კავშირი გაენწყვიტათ. ზოგი მხარს უჭერდა პროტესტის დეპეშის გაგზავნას პეტროგრადში მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარესა და ობერ-პროკურორთან თხოვნით, რომ საქმის დასაბოლოებლად დაენიშნათ “სხვა, უფრო მტკიცე ხასიათისა და მართლმსაჯული კაცი”. ზოგი უმჯობესად მიიჩნევდა საქმის ვითარების მოსახსენებლად პეტროგრადში კაცის გაგზავნას. ამ მისიის შესრულება დროებითი მმართველობის წევრებმა ერთხმად სთხოვეს პროფესორ ივანე ჯავახიშვილს. მაგრამ მან უარი განაცხადა „ზოგიერთი დამაბრკოლებელი მიზეზის გამო“ [6, 88-89]. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ პეტროგრადში გამგზავრება იმ დროს დროებითი მმართველობის წევრთაგან ვერც ერთმა იკისრა [6, 89].

თუ საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის მხარდამჭერი პროფესორი ბენეშევიჩი თბილისში ჩამოსვლის შემდეგ სხვა გზას დაადგა და საქმეს განიხილავდა არა კანონიერების თვალსაზრისით, არამედ როგორც დროებითი მთავრობის კომისარი, პეტროგრადში ჩასვლა მის უკანონო მოქმედებათა მოსახსენებლად შედეგს ვერ მოიტანდა.

ეკლესიის ავტოკეფალიისადმი ივანე ჯავახიშვილის გულშემატკივრობის დამადასტურებელია ყოვლადსამღვდელო ლეონიდის 21 აპრილის წერილიც. ჩანს, რომ კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრეს მისგან ბრძნული და წინდახედული გადანწყვეტილებების მიღების იმედი ჰქონდა, ამიტომ ბენეშევიჩთან მუშაობის საკითხის განსახილველად ავტოკეფალისტთა შეკრებაზე ეპატიჟებოდა. წერილში აღნიშნულია: „თუ შესაძლოდ დაინახავთ კრებაზე დასწრებას, დიდად მოხარული და მადლიერი ვიქნები. ბენეშევიჩთან მუშაობის შეწყვეტის მეშინიან“ [9, 1].

ჩვენთვის უცნობია, დაესწრო თუ არა დიდი მეცნიერი ამ არაოფიციალურ შეკრებას. ფაქტია, რომ იმავე (21 აპრილი) საღამოს ეკლესიის დროებითმა მმართველობამ საქართველოს საეკლესიო საქმეთა გადამწყვეტ კომისართან მუშაობის გაგრძელების დადგენილება გამოიტანა (ივანე ჯავახიშვილის გვარი დროებით მმართველობის სხდომაზე დამსწრეთა შორის არ ფიგურირებს) [6, 91].

ეკლესიის საკითხებზე ივანე ჯავახიშვილის ზრუნვის მაჩვენებელია აგრეთვე ნინო გელოვანის წერილი. ეს უკანასკნელი მეცნიერს პეტროგრადიდან აწვდიდა ცნობებს საქართველოს ეკლესიის საქმეებთან დაკავშირებით და მისი მეშვეობით ავტოკეფალისტებს რჩევასაც აძლევდა [10, 3].

ივანე ჯავახიშვილის პრინციპულობა ქვეყნისა და ეკლესიის ინტერესების დაცვის საქმეში აშკარად გამოჩნდა დროებითი მმართველობის 4 მაისის სხდომაზე. ამ დღეს მოისმინეს ბენეშევიჩის 2 მაისით დათარიღებული წერილი. კომისარი ეკლესიის დროებითი მმართველობისაგან ითხოვდა დაწვრილებით განმარტებებს კითხვებზე, რომლებიც შეეხებოდა 1917 წლის 12 მარტის აქტის რაობას, მასზე დასასწრებად კრებულისა და საეროთა წარმომადგენლების არჩევის დროსა და ვითარებას, მასში არაქართველ მართლმადიდებელთა მონაწილეობას; საქართველოს ეკლესიისადმი იერარქიისა და კრებულის წევრთა მიკუთვნების პრინციპს; რუსულ საეკლესიო ხელისუფლებასთან მომავალ ურთიერთობას; კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრისა და დროებითი მმართველობის არჩევნებს. ბენეშევიჩი აღნიშნავდა, რომ არჩევნების მსვლელობა, ამომრჩეველთა ბიულეტენების ნიმუშები, ოქმთა წარმოების პრინციპები და სხვა განსაკუთრებით აინტერესებდა უწმინდესი სინოდის ობერ-პროკურორს რუსეთის ეკლესიაში მიმდინარე მოძრაობასთან დაკავშირებით. დასმულ კითხვებზე განმარტებები, კომისრის მითითებით, საჭირო იყო აგრეთვე დროებითი მთავრობისათვის საქართველოს ეკლესიის იურიდიულ-პოლიტიკური მდგომარეობის შესახებ მოხსენების წარსადგენად და კერძოდ კომისრის მიმართ გამოთქმული უკმაყოფილობების საფუძვლის დასადგენად [6, 107-108v].

მოსმენილმა გააოცა და აღაშფოთა ეკლესიის დროებითი მმართველობის სხდომაზე დამსწრენი. პროფესორმა ივანე ჯავახიშვილმა წერილის დაწვრილებითი ანალიზისას აღნიშნა, რომ „იგი ულოგიკოც არის და ცუდი გამოძიების ხასიათიც აქვს“. პირველი, რაზეც მეცნიერმა ყურადღება გაამახვილა, იყო კითხვა: რუსული ეკლესიის 4 მღვდელმთავარი თავის თავს ქართულ ეკლესიას რატომ მიაკუთვნებს (იგულისხმება 12 მარტის აქტზე ხელმომწერი ეპისკოპოსები: ლეონიდი (ოქროპირიძე), ანტონი (გიორგაძე), გიორგი (ალადაშვილი) და პიროსი (ოქროპირიძე). ივანე ჯავახიშვილის აზრით, დროებითი მმართველობის საპასუხო წერილში უნდა აღნიშნულიყო, რომ ქართული ეკლესიის არსებობა ცნობილია არამც თუ ახლა, მთავრობის 27 მარტის დეკლარაციის გამოცხადების შემდეგ,

არამედ ცნობილი იყო ძველი რეჟიმის დროსაც. თვით ის ფაქტი, რომ ბენეშევიჩი ხელს აწერს როგორც «Временно-уполномоченный Временного Правительства по делам Грузинской церкви», ქართული ეკლესიის არსებობას ცხადყოფს. მეორე საკითხი, რასაც ივანე ჯავახიშვილმა ყურადღება მიაქცია იყო ის, რომ ბენეშევიჩის უფლება არ ჰქონდა 12 მარტის აქტის კანონიერებასთან დაკავშირებით გამოძიება დაეწყო, რადგან მთავრობამ ეს აქტი უკვე დაადასტურა და დეკლარაციაშივე მიუთითა, რომ კანონიკურ მხარეს არ შეეხებოდა. ბენეშევიჩი სწორედ კანონიკურ განქიქებას ლამობდა და თავისი განზრახვის გაბუნდოვნებას ცდილობდა განცხადებით, რომ ცნობები სინოდის ობერ-პროკურორს სჭირდებოდა. ივანე ჯავახიშვილის განმარტებით, საქართველოს ეკლესიის საქმეთა რწმუნებული-სათვის უნდა ეცნობებინათ, რომ ობერ-პროკურორის ინტერესს არჩევნების წარმოებასთან დაკავშირებული ინფორმაციით თვითონ ეკლესიის დროებითი მმართველობა დააკმაყოფილებდა და ამ შემთხვევაში შუამავლობა საჭირო არ იყო. წერილის ანალიზი მან დაამთავრა განცხადებით, რომ ბენეშევიჩთან, რომელიც კონტრევოლუციის გზას ადგა, უნდა შეწყვეტილიყო ყოველგვარი კავშირი. ეს ამბავი ეცნობებინათ დროებითი მთავრობისათვის პეტროგრადში და კავკასიის განსაკუთრებული კომიტეტისათვის თხოვნით, რომ იგი ახლავე მოეშორებინათ საქართველოდან.

2 მაისის წერილის პასუხი დეკანოზ კორნელი კეკელიძეს უკვე შედგენილი ჰქონდა და ეკლესიის დროებითმა მმართველობამ დანიშნა კომისია, რომელიც მასში დამატება-შესწორებებს შეიტანდა. კომისიის წევრებად ავტორს გარდა დაასახელეს პროფესორი ივანე ჯავახიშვილი და სერგი გორგაძე [6, 107].

კომისიის მიერ რედაქტირებულ პასუხში აღნიშნული იყო, რომ ბენეშევიჩმა საქართველოს ეკლესიას გაუცრუა მისი დანიშვნით გამოწვეული გულწრფელი სიხარული. ტერმინის „საქართველოს ეკლესია“ და მცხეთის 12 მარტის აქტის კანონზომიერების შესახებ საკითხის დაყენება (მთავრობის 27 მარტის დეკლარაციისა და საქართველოს ეკლესიის დროებით მმართველობასთან კომისარ ბენეშევიჩის თითქმის ერთოვანი მუშაობის შემდეგ) დროებითმა მმართველობამ არა მარტო დაგვიანებულად, არამედ სახიფათოდაც მიიჩნია და უკვე დამხობილი საეკლესიო რეჟიმის რესტავრაციის მცდელობა უწოდა. ადრესატს შეატყობინა, რომ თავს იკავებდა შემოთავაზებულ კითხვებზე პასუხის გაცემისაგან, წყვეტდა მუშაობას მასთან და დროებით მთავრობას მიმართავდა თხოვნით: საქარ-

თველოს ეკლესიას არსებობის ნორმალური პირობები შექმნოდა [6, 112-114; 11, 311-312].

წერილის პასუხი ინტერპარტიულმა საბჭომ და ამიერკავკასიის განსაკუთრებული კომიტეტის წარმომადგენელმა აკაკი ჩხენკელმა მოიწონეს. მხოლოდ ეკლესიის დროებით მმართველობას ურჩიეს, შეცვლილიყო ბოლო ნაწილი, სადაც საუბარი იყო ბენეშევიჩთან მუშაობის განწყვეტაზე. რადგან ამით შეიძლებოდა საქმე გართულებულიყო. ინტერპარტიულმა საბჭომ იმედი გამოთქვა, რომ თუ ქვეყანა პოლიტიკურ ავტონომიას მიიღებდა, ეკლესიის დამოუკიდებლობის საკითხი თავისთავად მოგვარდებოდა [6, 75, 117-118].

ავტოკეფალიზმები პროფესორ ივანე ჯავახიშვილს (მასთან ერთად სენატორ ზურაბ ავალიშვილს და ნინო გელოვანს) თვლიდნენ „ერთგულ და ფრიად სასარგებლო მოღვაწედ“. საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობის 4 ივლისის სხდომაზე აღინიშნა, რომ „პროფესორი ჯავახიშვილი მმართველობის წევრად არ ირიცხება და მან კი არაერთხელ მიიღო მხურვალე მონაწილეობა ავტოკეფალიის საქმეებში“. ყველამ ერთხმად ცნო სასურველად დროებითი მმართველობის წევრად მისი ჩარიცხვა [6, 213-217].

ამის შესახებ დიდ მეცნიერს თვითონ ყოვლადსამღვდელო ლეონიდმა 26 ივლისის წერილით აცნობა [12, 1].

საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენა ქვეყნის დამოუკიდებლობის წინაპირობა იყო, ამიტომ ამ საქმემ გააერთიანა ერი და ბერი. საქართველოს ეკლესიის დროებითმა მმართველობამ ამ რთული მისიის აღსრულებაში საზოგადოების წარმომადგენელთაგან ერთ-ერთ უპირატესად სწორედ ივანე ჯავახიშვილი მიიჩნია. ისტორიული წყაროების ცნობით, 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ ივანე ჯავახიშვილი უნივერსიტეტის დაარსების საქმეებთან ერთად აქტიურად მონაწილეობდა ეკლესიის ავტოკეფალიის ფაქტობრივად განხორციელებაში და ამ საკითხის გადაწყვეტას დიდი დრო და ენერგია მოახმარა.

დამონებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. ა. ბენდიანიშვილი, საქართველოს პირველი რესპუბლიკა (1918-1921 წწ.), თბილისი, 2001.
2. ს. ჯორბენაძე, ცხოვრება და ღვაწლი ივანე ჯავახიშვილისა, 1984.
3. ო. ჯანელიძე, ივანე ჯავახიშვილი, თბილისი, 1996.

4. გ. ყორანაშვილი, ივანე ჯავახიშვილი, 1999.
5. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, ივანე ჯავახიშვილის ფონდი, საქმე №1374.
6. სრულიად საქართველოს საპატრიარქოს არქივი, საქმე № 6421.
7. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, ივანე ჯავახიშვილის ფონდი, საქმე №2336.
8. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, ივანე ჯავახიშვილის ფონდი საქმე №1375.
9. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, ივანე ჯავახიშვილის ფონდი საქმე №1934.
10. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, ივანე ჯავახიშვილის ფონდი საქმე 1673.
11. ი. არაბიძე, საქართველოს საეკლესიო საქმეთა გადამწყვეტი კომისიის პროფერსორ ბენეშევიჩის მოღვაწეობა და საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის საკითხი (1917 წ), კრებული – ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები, 2008, 1 (3).
12. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივი, ივანე ჯავახიშვილის ფონდი, საქმე №1935.

Irina Arabidze

Doctor of History, The Javakhishvili Institute of History and Ethnology

Ivane Javakhishvili's Contribution in realizing Autocephalous Rites of the Church of Georgia (1917)

Summary

Restoration of the Autocephaly of the Church of Georgia that took place after February revolution in 1917, was recognized by Russia only as a national event. The division of the Churches on the national principle that restricts the rights of the Churches, is against the law of the Orthodox Church. It is strictly condemned. Laymen together with clergy were fighting for the real carrying out of the autocephalous rights of the Church in Georgia. Professor Ivane Javakhishvili was among them, whose contribution is not

well studied yet. He, together with other Georgians, participated in the negotiations with oberprocurator of synod in Petrograd that was held on the problems of the Church of Georgia. The results of the negotiations able recognition decry of the autocephaly established by provisional government to be less harmful for our Church. Besides, at the meeting with oberprocurator professor I. Javakhishvili tried to deal the problems of joining those Orthodox Christians with the parish of patriarch who were not Georgians, especially Abkhazians and Osetians, to recognize Tbilisi as the see of Catholicos-patriarch and other important issues.

After returning back to the homeland the great scholar was actively involved in the work of the Provisional Direction of the Church. In the records of the direction sessions we can read a lot of ideas, view points of principle importance expressed by him. The result of Ivane Javakhishvili's being actively involved in solving the problems of the Church autocephaly was granted by his membership of the Provisional Direction of the Church.

In 1917, after February revolution, together with the problems of establishing national university, Ivane Javakhishvili was actively involved in execution of the autocephaly of the Church of Georgia de facto. He dedicated a lot of his personal time and energy to solve the problem.